

09/2002

Intelligensens forbandelse

Det er ikke nødvendigvis en gave at være højt begavet - og slet ikke, hvis man er barn. Omgivelserne har ofte svært ved at acceptere særligt begavede børn, og mange forældre er frustrerede over lærere og pædagogers fokus på barnets svage sider frem for de stærke

Ni-årige Sebastian taler engelsk, når han leger. Det har han gjort, siden han sidste år besluttede sig for at lære sproget. I dag gør han det så godt, at hans lærer i tredje klasse har givet ham lov til at aflevere hver anden

danskoopgave på engelsk. Det er et forsøg fra skolens side på at give Sebastian bare lidt udfordringer i

en hverdag, der ikke levner megen plads til en lille dreng med stor intelligens.

Intelligensmæssigt tilhører Sebastian den øverste ene procent af befolkningen. Jo ældre han bliver, des mere iøjnefaldende bliver hans boglige evner.

Men Sebastian er ikke et lykkeligt barn. Han er en ensom lille dreng, der føler sig anderledes end alle de andre børn. Den viden gør ondt, fortæller hans mor Pernille Bach, der ofte har været ked af drengens begavelse.

»Han er utrolig intelligent, men han kan ikke bruge det til noget. Sebastian bliver ikke udfordret på det niveau, han er på, og derfor får han aldrig nogen sejre. Han får ingen selvtillid og selvværd og sidder i dag med en fornemmelse af, at han ikke er god nok,« siger Pernille Bach.

Hun har meget svært ved at få øje på fordelene ved at være et intelligent barn.

»Det hjælper Sebastian til at erkende en masse sammenhænge, men hvad glæde har han af det, når det sker på bekostning af fællesskabet? Han betaler en høj pris for sin intelligens.«

Læste som to-årig. Sebastian har altid skilt sig ud fra andre børn.

»Han begyndte at læse, da han var to år. Han læste på sodavandsflasker og vejskilte, og i vuggestuen kunne han læse børnenes navne i garderoben. Personalet mente, at han havde lært navnene udenad, og byttede om på kasserne. Men Sebastian kunne stadig læse navnene,« fortæller Pernille Bach.

Fire år gammel læste Sebastian flydende. I børnehaven læste han af og til højt for de andre børn, men da han læser og taler meget hurtigt, var det svært for dem at følge med.

Stadig var der ingen, der gjorde noget særligt væsen ud af Sebastians færdigheder. I stedet blev der arbejdet med de sider, Sebastian ikke var god til. For eksempel var hans motorik dårlig, og han brød sig ikke om at tegne.

»Han var alt for selvkritisk. I sit hoved forestillede han sig måske en lige streg. Når han så tegnede den, kunne han pege et eller andet sted på tegningen, hvor strengen ikke var perfekt. Andre kunne ikke se, at der var noget galt, men Sebastian græd som pisket. Det var den helt store katastrofe, hvis han tegnede med kuglepen og derfor ikke kunne viske de skæve streger ud,« husker Pernille Bach.

Dengang troede både personale og forældre, at det var en del af Sebastians personlighed. I dag ved familien bedre.

»Der er en forklaring. Det er en del af hans trang til perfektionisme, og det kendetegner mange højtbegavede børn. Hovedet er foran, og hånden kan ikke følge med. Sebastian forestillede sig, hvordan tegningen skulle se ud og kunne ikke bære det, når resultatet blev anderledes.

Legede for sig selv. Sebastian var også anderledes på andre områder. Han deltog ikke i gruppelege, men foretrak at lege med et enkelt barn ad gangen. Ofte legede han med sig selv, mens han betragtede kammeraterne fra sidelinien. Legede han med de andre børn, var det på hans præmisser. Han blev en en-spænder, men følte sig ikke uden for fællesskabet. Så længe han kunne sætte rammerne, var han en glad dreng, der trivedes i børnehaven.«

Pernille Bach understreger, at forældrene havde et godt samarbejde med personalet i institutionen. Alligevel ønsker hun i dag, at der havde været større opmærksomhed på det, Sebastian var god til.

»De prøvede ihærdigt at hjælpe ham med at tegne. Hvis de i stedet havde bygget videre på alt det, han var god til, havde han måske i dag været mere velfungerende og haft mere selvtillid. Men jeg kan ikke anklage personalet for ikke at have set, at han var højt begavet. Jeg så det ikke engang selv,« siger hun.

Erkendelsen af Sebastians begavelse ramte Pernille Bach som etammerslag på nogenlunde samme tidspunkt, som det gik op for Sebastian, at han ikke var som de andre. Det skete i midten af første klasse.

»Hidtil havde Sebastian troet, det var de andre børn, der var anderledes, fordi de for eksempel ikke kunne læse. I første klasse gik det op for ham, at det var ham, der var anderledes. Han kunne langt mere end kammeraterne, og den erkendelse var et chok for ham. Han trivedes ikke og havde det meget dårligt,« siger Pernille Bach.

Hun er ikke i tvivl om, at når Sebastian stadig ikke trives i skolen, skyldes det ikke mindst, at han ikke får de rette faglige udfordringer. Han oplever ikke tilfredsstillelsen ved at få stillet en opgave, tænke sig om - og løse den.

Forældrenetværk. Sidste år oprettede Mensa - foreningen for højt begavede voksne - et netværk for forældre til særligt begavede børn. Indtil nu har cirka 120 tilmeldt sig netværket, der blev dannet på baggrund af et stigende antal henvendelser til Mensa fra frustrerede forældre.

»De oplever, at omgivelserne fokuserer på deres børns problemer i stedet for de muligheder, et meget intelligent barn har. Børnene bliver holdt nede, fordi lærere og pædagoger ikke har de kompetencer, der skal til. Lige som alle andre børn er intelligente børn ikke gode til alt, og mange forældre føler, at der fokuseres på barnets svageste led,« siger Mensas næstformand, Sanne Kutscher, der også jævnligt bliver ringet op af forældre til helt små børn.

»Børnene fungerer ikke sammen med jævnaldrende. De får problemer helt ned i børnehvealderen, fordi de ikke bliver stimuleret nok af de andre børn. Der er ikke meget ved at sidde og lege med træklodser, når man selv er nået til skak-stadiet. Ofte trækker de sig ind i sig selv eller bliver hyperaktive, og det er typisk for særligt begavede børn, at de foretrækker voksenkontakt,« siger Sanne Kutscher.

Hun fornemmer, at det kan være svært for forældrene at få meldt ud, at deres barn er meget begavet. Forældrene er ganske enkelt bange for omgivelsernes reaktion.

»De er bevidste om, at man altid selv forherliger sit eget barn. Der er meget jantelov i det her, og du skal ikke tro, du eller dit barn er noget. Men taberen er det begavede barn.«

Brug for holdningsændring. Psykolog Ole Kyed er en af de få herhjemme, der i en årrække har beskæftiget sig med særligt begavede børn og deres vilkår. Det er også hans erfaring, at fagfolk traditionelt fokuserer på barnets svage sider.

Men det er ikke den rigtige måde at gribe børnene an på.

»Intelligente børn er som alle andre børn. De udvikler selvværd og selvtillid på nøjagtig samme måde som andre. Man skal altid dyrke ressourcerne hos et barn, men det forudsætter selvfølgelig, at man får øje på dem. Det gælder alle børn - også de højt begavede. De har brug for, at omgivelserne ser dem. Det betyder ikke, at man ikke skal arbejde med barnets svagheder, men for at få et helt barn ud af det, skal pædagoger og lærere også arbejde med de sider, hvor barnet har succes,« siger Ole Kyed, der er souschef i Pædagogisk Psykologisk Rådgivning i Lyngby-Taarbæk Kommune. Han mener, der er brug for en holdningsændring.

»Der er en tendens til at se på intelligente børn som en gruppe, der trives. Mange tror, at når børnene er så intelligente, har de mange skuffer, de kan trække ud, og derfor skal de nok klare sig. Men så enkelt er det ikke. Børnenes evne til at tænke videre på forskellige problemstillinger kan også give problemer for dem selv. Selv om et barn er tre år, men tænker som en på seks, så er han altså både fysisk og følelsesmæssigt stadig kun tre år og kan have svært ved at rumme de tanker,« siger Ole Kyed.

De fleste højt begavede børn falder for alvor igennem, når de begynder i skolen, og deres

færdigheder bliver åbenlyse. Men langt yngre børn kan sagtens vise tegn på, at de er væsentlig mere begavede end de andre i børnehaven.

»Et af tegnene er tidlig sprogudvikling. De har en evne til at koncentrere sig i meget lang tid og være vedholdende. De er åbne, nysgerrige og meget interesserede. Mange af børnene er i en meget tidlig alder i stand til at vise medfølelse over for andre børn og leve sig ind i deres situation,« siger Ole Kyed og fortsætter:

»Ofte får intelligente børn en ubalance, der gør dem mere sårbare, fordi deres følelsesmæssige intuition er større. De tænker simpelthen mere over tingene.«

Også Sebastian har en højt udviklet retfærdighedssans, og både Pernille Bach og Sebastians far har brugt uanede mængder af tid på at lære ham, at han ikke altid har ansvaret for kammeraternes ve og vel.

»Når hans klassekammerater tilbyder ham at være med til at spille bold, kan han ikke få sig selv til at sige ja. Sebastian ved, at han ikke er særlig stærk motorisk, og derfor synes han, at det er synd for det hold, der skal have ham med. Han ved, han vil svække holdet. Det er en svær erkendelse, når man er så lille,« siger Pernille Bach.

Sebastian og hans mor har bedt om at være anonyme. Derfor optræder de ikke med deres rigtige navne.

Fem procent

Erfaringer fra andre lande viser, at man i en almindelig gruppe kan tale om fem procent med særlige forudsætninger i varieret grad. Børn med exceptionelle evner skal findes inden for to procent af en befolkningsgruppe.

Kendetegn for et højt begavet barn

- * Bevidst og årvågen
- * Opmærksom på mange fænomener
- * Højt aktivitetsniveau
- * Kan have mindre søvnbehov
- * Avanceret udvikling
- * Ivrigt observerende
- * Ekstremt nysgerrig
- * God hukommelse
- * Tidligt og veludviklet ordforråd
- * Lærer hurtigt
- * Kan tænke og ræsonnere abstrakt
- * Følsom
- * Perfektionistisk
- * Leger med puslespil, tal og labyrinter forud for sin alder

Kilde. Projekt: Skolens møde med elever med særlige forudsætninger, pjece fra Lyngby-Taarbæk Kommune.

Dyrk barnets ressourcer

Ifølge psykolog Ole Kyed fra Lyngby-Taarbæk Kommune er det vigtigt, at personalet i en institution følger barnet meget langt i dets interesser, når de har identificeret et særligt begavet barn.

Barnet har brug for at føle, at det bliver taget seriøst. Det er ikke nok at give det avanceret legetøj som for eksempel en computer. Personalet skal også være der som mennesker og snakke interesseret med barnet.

Hvis det er muligt, så giv barnet fysisk rum og plads i institutionen. Mange højt begavede børn har behov for at kunne være i fred og ro med det, de er engageret i.

Samtidig skal man også dyrke barnets sociale ansvar. Snak med barnet om, hvad han tror, de andre børn tænker eller føler - det tænker barnet typisk meget over.